

К.е.н., Конєва І.І.

Сумський національний аграрний університет, Україна

ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Існуюча в Україні система місцевого самоврядування не відповідає потребам суспільства. Функціонування місцевого самоврядування не спрямовано на реалізацію його головного призначення – створення та підтримку життєвого середовища, надання мешканцям територіальних громад якісних і доступних публічних послуг на основі сталого розвитку дієздатної громади.

Об'єднання територіальних громад є найпершим етапом загальної реформи з децентралізації влади і одним із елементів реформи адміністративно-територіального устрою, що є основою для подальшого впровадження реформ. Основна мета реформи є передача широкого кола повноважень від призначених до обраних органів влади, а одночасно з цим передача їх від рівня центральної влади на рівень максимально наближений до споживача послуг – тобто громадянина та громади.

Протягом усього свого існування територіальна громада в Україні здійснювала низку важливих функцій, що забезпечували життєдіяльність села чи міста. Серед них найважливіші: забезпечення правопорядку на своїй території, безпека всіх членів громади та збереження рухомого і нерухомого майна, а також господарська, соціального захисту, культурно-просвітницька функції.

Конституція України, прийнята 26 червня 1996 року, відновила територіальну громаду в Україні. Конституція України (ст.140) закріпила: «Місцеве самоврядування є правом територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста - самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України».

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», прийнятий відповідно до Конституції України та Європейської Хартії про місцеве самоврядування 21 травня 1997 р. визначає територіальну громаду як жителів, об'єднаних постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр.

Три роки тому в Україні стартувала реформа децентралізації, метою якої є розширення повноважень об'єднаних територіальних громад, збільшення їх бюджетів та поборення корупції під час використання коштів. Упродовж 2015—2016 років в Україні вже створено 368 об'єднаних громад, які охоплюють 20 відсотків сільського населення. Найбільше їх у Тернопільській (36), Дніпропетровській (34) і Житомирській областях. В результаті виборів до місцевих рад у 2015-2016 роках сформовано 366 об'єднаних територіальних громад.

Територіальна організація влади відіграє надзвичайно важливу роль у державі, а саме: вирішує певні проблеми та завдання життєдіяльності суспільства, надає адміністративні послуги населенню. Але, на сьогоднішній день переважна більшість територіальних громад в Україні, маючи право вирішувати питання місцевого самоврядування, неспроможна їх виконувати через брак власних коштів.

Для стимулювання громад до об'єднання, а також з метою забезпечення ресурсної бази бюджетів об'єднаних територіальних громад для фінансування видаткових повноважень Бюджетним кодексом України визначено особливості формування бюджетів цих громад (ч. 4 ст. 67 Кодексу).

Об'єднані територіальні громади отримують значні фінансові ресурси. Основні з них: 60% податку на доходи фізичних осіб, 25% екологічного податку, 5% акцизного податку з реалізації підакцизних товарів (тютюн, алкоголь, пальне на АЗС), 100% єдиного податку, 100% податку на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності, 100% податку на майно (нерухомість, земля, транспорт).

У 2016 році бюджетам об'єднаних територіальних громад перераховано з державного бюджету 3,5 млрд. грн. міжбюджетних трансфертів, на 2017 рік передбачено 9,6 млрд. гривень. У 2016 році базову дотацію отримували 125 бюджетів об'єднаних територіальних громад, у 2017 році – 293 бюджети. У 2016 році реверсна дотація була визначена по 23 бюджетах об'єднаних територіальних громад, на 2017 рік – 48 бюджетах. Слід зазначити, що реверсна дотація є джерелом фінансування базової дотації.

У об'єднаних громадах фактичні надходження податку на доходи фізичних осіб склали 1,7 млрд. грн., плати за землю - 558 млн. грн. (зросли на 58%), акцизного податку - 368 млн. грн.(зросли на 68%), єдиного податку - 447 млн. грн. (зросли на 57%).

Крім того, об'єднані громади переходять на прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом і вони будуть отримувати наступні трансферти з держбюджету: базова дотація (для горизонтального вирівнювання податкоспроможних територій); субвенція на здійснення державних програм соціального захисту; додаткова дотація на компенсацію втрат доходів місцевих бюджетів внаслідок надання пільг встановлених державою; освітня субвенція; медична субвенція; субвенція на формування інфраструктури згідно з планом економічного розвитку території громади. Загальний обсяг зазначених субвенцій визначається законом про Державний бюджет України на відповідний рік і розподіляється між бюджетами територіальних громад пропорційно до площі об'єднаної громади та кількості населення у такій територіальній громаді з рівною вагою цих факторів.

Отже, перед об'єднаними територіальними громадами все одно поставатиме проблема залежності від централізованих фінансових ресурсів, необхідності вибору, розробки та вдосконалення нових механізмів та комплексної системи різнопланових фінансових інструментів, здатних забезпечити додатковий притік ресурсів у територіальні громади з різних джерел для подальшого їх спрямування на соціально-економічний розвиток.